

LEL

ΜΙΧΑΗΛ ΛΕΛΕΚΟΥ

ΚΛΕΩΝΑΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΛΑΪΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ, ΜΥΘΩΝ

ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΩΤΗΡΙΩΝ ΑΔΕΛΦΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΡΙΘ. 3

1891

2713

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΛΕΛΕΚΟΥ

ΚΛΕΩΝΑΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΛΑΪΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ, ΜΥΘΩΝ

ΚΑΙ ΛΟΠΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΕΣΤΗΡΙΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΟΡΘΟΚΑΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΡΙΘ. 3

1891

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΘΙΜΑ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΓΕΝΝΑ

Σεμνοτάτη πανήγυρις ἡ παραμονὴ τῶν Χριστογέννων. Ἐντεῦθεν οἱ γέροντες οἱ μὲν ἀγοράζουσιν ἀμνούς, οἱ δὲ ὄρνιθας, οἱ δ' ἀλέκτορας, οἱ δ' οὐ ἔχοντες, ἐκεῖθεν οἱ νεανίσκοι τρέχοντες ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν λέγουσι τὰ Χριστόγεννα χαριέντως¹, ἐτέρωθι αἱ νεάνιδες αἱ μὲν στολίζουσι τὸν οἶκον, αἱ δὲ σπείρουσιν αὐλὴν, αἱ δὲ ζυμοῦσι καὶ ποιοῦνται ψωμῖα περίφημα διαφόρων εἰδῶν, ὧν τὸ μείζον καὶ τὸ κρεῖττον καλοῦσι **χριστόψωμα**, τὰ δὲ ἄλλα **καρδελάκια**.

Ἐκ τούτων τὰ μὲν τρώγουσι, τὰ δὲ πέμπουσι τοῖς ἀναδεδεμαῖσι αὐτῶν, ὧν οἱ γονεῖς ἀμείβονται τὸ κομίσαν παιδίον ἢ τὴν παιδίσκην γλυκύσμασιν ἢ ἀμυγδαλοῖς.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ

"Ο τι γίνεται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστογέννων, αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ τὴν τοῦ νέου ἔτους.

Πάλιν οἱ προβεβηκότες ἄλλοι ὠνοῦνται ἀμπέχονα, ἄλλοι ἄθυρμάτια, ἄλλοι ὄρνιθας, ἄλλ' ἰνδικοὺς ἀλέκτορας, ἄλλοι χῆνας, ἄλλοι γλυκύσματα, ἄλλοι δ' οὐ ἔχοντες.

Πάλιν καὶ τὰ μειράκια περιφερόμεν' ἀπ' αὐλῆς εἰς αὐλὴν λέγουσι τὸν **ἅγιον Βασίλειον** αὐλῶ τε καὶ τυμπάνοις².

¹ Ἴδε τὰ Χριστόγεννα ἐν τῇ Δημοτικῇ μου Ἀρθολογίᾳ τοῦ 1868 σελ. 7 καὶ ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ μου τοῦ 1888 σελ. 9.

² Ἴδε τὸν ἅγιον Βασίλειον ἐν τῇ Δημοτ. Ἀνθολογίᾳ σελ. 9 καὶ ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 10.

Πάλιν καὶ αἱ δεσποινίδες ἄλλ' εὐτρεπίζουσι τὰ τῆς ἐστίας, ἄλλ' ἐτοιμάζουσι τὰς ἀθήκτους ἐσθῆτας, ἄλλαι ζυμοῦσι καὶ πλάττουσι πολλά τε καὶ ποικίλα ὄψα τε καὶ ψωμία, ἐν οἷς καὶ πλακοῦντα πάγκαλον, ἐν καλοῦσι **βασιλόπητα** καὶ **βασιλοπήτα**.

Ἐν τούτῳ τίθενται καὶ νόμισμά τι, ποιοῦσι δὲ καὶ τινα κοσμήματα ἐπ' αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ φυράματος εἰκονίζοντα βοῦς, ἄροτρον, πρόβατα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Τὴν ἐπιούσαν, ὅτε τίθεται ἡ τράπεζα καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὁ πλακοῦς ὁ πολὺς ἅμα, κάθηνται κύκλῳ καὶ κυλίουσι πέρα τρίς αὐτόν, ὅστις, ἂν πέσῃ καὶ τὰς τρεῖς ὑπτίως, οὐκ ἔστι καλόν, ἂν πρηνῆς, εὐόωνον, μεθ' ὃ ποιούμενοι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τρίς ὑπὲρ τοῦτον ἀκροθιγῶς μαχαίρᾳ κόπτουσι καὶ ἄρχονται τρώγειν μετὰ προσοχῆς ὅπως εὕρωσι τὸ κέρμα, ὅπερ ὅστις εὔροι ὑπερχαίρει τυχερὸς ὧν δῆθεν. Μετὰ ταῦτα τρώγουσι καὶ ὀλίγα γλυκύσματα ἵνα ἐν γλυκύτητι διανύσωσι τὸ νέον ἔτος.

Κατ' αὐτὴν ἀπηγορευμένον πᾶν ἔπος ἄτοπον.

Ἡ ὀργὴ καὶ τὸ ὀπίσμημα, διότι ἀρχόμενον οὐ παύσεται ἐξαχολοθοῦν ὅλον τὸ ἔτος.

Τὸ ὄνομα τῶν μυῶν, οὗ λεγόμενον, πληθύνονται.

Ἀσπαστόν δὲ τὸ γεύεσθαι κατ' αὐτὴν καὶ ἀγρίου θηράματος, οὗ τινος ἕνεκεν ἔσται ὑγιῆς ὅλον τὸ ἔτος ὁ γευσόμενος.

ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Ὁ γίγνεται τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους, αὐτὸ τοῦτο γίγνεται περίπου καὶ τὴν τῶν Θεοφανείων, ἐφ' ᾧ σημειούμεθα μόνον τοῦτο διὰ τὰ Φῶτα.

Πάλιν οἱ μεिरαχίσκοι περιφερόμενοι ἀπὸ θύρας εἰς θύραν ἄδουσι τὰ Φῶτα γλυκυτάτῃ μολπῇ¹. Πλὴν τούτων ὁμως ἔχει αὕτη καὶ τὸ ἐξῆς.

Ἀπὸ πρωίας οἱ ἐφημέριοι περιερχόμενοι τὰς οἰκίας ὅλας εὐλο-

¹ Ἴδε τὰ Φῶτα ἐν τῇ Δημοτ. Ἀνθολογίᾳ σελ. 10 καὶ ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 12.

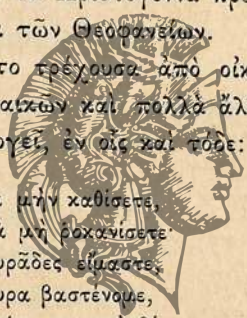
γοῦσι καὶ ἀγιάζουσιν αὐτάς, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς ἀσπαζόμενοι τὸν σταυρὸν καὶ τὴν χεῖρα τούτων ῥίπτουσι κερμάτιον εἰς τὸν ἀμφορίσκον ὃν περ φέρει ὁ ἐπόμενος ἐκάστῳ.

Τὴν ἐπιούσαν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελεῖται ὁ μέγας ἀγιασμός, ἐξ οὗ λαμβάνοντες ὅλοι βαίνουσ' οἴκαδε καὶ ἀγιάζουσιν τὰ αὐτόθι, ἐκδιωκομένου οὕτω παντός ὄντος ἀκαθάρτου καὶ εἰσερχομένου τοῦ Χριστοῦ.

Οὐχὶ ὀλίγον φαίνεται σύμφωνον πρὸς ταῦτα τὸ ἀκόλουθον.

Πιστεύουσι θνητοὶ τινες ὅτι ὑπάρχει μία τάξις ὄντων ἀφανῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα **καλικάντζαροι** καὶ **καλικαντζαραῖοι** καὶ ὅτι ἡ τάξις αὕτη καταγίνεται κατ' ἔτος εἰς ἐκκοπὴν δένδρου πελωρίου, ὅπερ πρὶν εἰσέτι κόψῃ ὅμως ἐντελῶς ἐγκαταλείπει καὶ φεύγει καὶ ἀπέρχεται περὶ τὰ Χριστόγεννα πρὸς ὅλα τὰ κατωκημένα μέρη καὶ μένει μέχρι τῶν Θεοφανείων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τρέχουσα ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν κατουρεῖ τὰς κρόκας τῶν γυναικῶν καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα πράττει, οὐκ ὀλίγα δὲ βαττολογεῖ, ἐν οἷς καὶ ποθεῖ:

Νύχτα μὴ καθίσετε,
Κουκιὰ μὴ βοκάνιστε
Παλιουρᾶδες εἰμάστε,
Πάλιουρα βαστένομε,
Στὸν κόρφο σας τὰ βένομε.
Βάρ τῇ νειὰ μὲ τὴν καλάμα,
Τῇ γρηὰ μὲ τὴν κοπάνα.

Τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων ὅμως, δτε οἱ ἐφημέριοι περιφέρονται καὶ ἀγιάζουσιν τὸν κόσμον, τρέπεται εἰς φυγὴν φθεγγομένη :

Φύγετε νὰ φύγωμε,
Τ' ἔρχετ' ὁ τουρλόπαπας
Μὲ τὴν ἀγιαστούρα του
Καὶ μὲ τὴ μαγκούρα του.

τρέπεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ δένδρον, ὃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῆς ἀναπτύσσεται καὶ γίνετ' αὖθις ὡς ἦν καὶ πρότερον καὶ ὅπερ ἄρχεται κόπτουσα αὖ πάλιν.

Ἐκ τούτων οὖν συνάγεται ὅτι τοιοῦτόν τι σχεδὸν συνέβαινε καὶ κατὰ τὰ Θαργήλια, ἑορτὴν ἰωνικὴν, καθ' ἣν ἄδοντες ᾠδὴν τινα τοῦ Μιμνέρμου καὶ πλήττοντες κλάδοις συκῆς ἐξεδιώκον τοὺς φαρμακοὺς εἰς ἐξαγνισμόν τοῦ τόπου.

Οἱ φαρμακοὶ λοιπὸν ἐξεδιώκοντο κλάδοις, οἱ καλικάντζарοι ῥαντίστοις. Ἄλλ' οἱ δυστυχεῖς οὗτοι οὐ μόνον διώκονται, ἀλλὰ καὶ εἰςὶ καταδεδικασμένοι εἰς τὸ βάσανον τοῦ Σισύφου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὗτοι ἔχουσι τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ὄνειον καὶ ὅτι φοβοῦνται σφόδρα τὴν ἀλέκτορος ᾠδὴν, τὸ μέλαν καὶ τὴν ὕσγην, οὗ ἕνεκα τιθέασιν αὐτὴν αἱ γυναῖκες εἰς τὸν φεγγίτην ἐφ' ὅσον τυγχάνουσιν ὄντες αὐτόθι, ἣν ὥς βλέπουσι φεύγουσι πεφοβημένοι καὶ οὐκ εἰσέρχονται οὐρῆσαι τὰς κρόκας.

Ἡ ΑΠΟΚΡΕΩΣ

Ἡ ΚΑΤΑ ΤὸΝ ΛΑὸΝ ΚΡΕΑΤΙΝΗ

Πρὸ τῆς ἀπόκρεω θυσιάζοντες οὐδ' ἔτος ἔτρεφαν χοίρους ἀποφίλουσι τούτους ὕδατι ζέοντι καὶ μαχαίραις, ἀναρτῶσι δ' ἐν πασσάλῳ ἢ δοκῷ καὶ ἄρχονται τρώγοντες ἐρρωμένως ἐφ' ὅσον διαρκούσιν αἱ ἀπόκρεφ.

Συνειθίζουσι μάλιστα καὶ τινὰς ἐσπέρας οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι συνέρχεσθαι καὶ συντρώγειν, πίνειν τε καὶ κραιπαλᾶν, ὀρχεῖσθαι καὶ ἄδειν μέχρι ὀρθροῦ βαθέος, ὅτε τρέπονται πλέον εἰς φυγὴν τραυλίζοντες οὗτοι, ὀκλάζοντες ἐκεῖνοι, γελῶντες οἱ ἄλλοι.

Σημειωτέον δὲ ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν θυσιάζουσι τὰ ζῶα ταῦτα προσέχουσι μὴ τυχὸν ἀκουσθῇ τοῦτο, διότι εἰςὶ τινες, οἵτινες ἅμ' ἀκούσαντες ἔχουσὶ τι ἐν αὐτοῖς, ὃ καθίστησι θᾶπτον ἢ ὅπῃ ὅζον τε καὶ ὀδωδὸς ἅπαν τὸ θῦμα.

Οὐχ ἥττον σημειώσεως ἄξιον τυγχάνει καὶ τοῦτο.

Εἰώθασι συνάπτειν τὸ κέντρον τῶν χοίρων πρὸς τὸ κλειθρον τῆς θύρας, οὗ συναπτομένου συνάπτονται σύναμα καὶ αἱ γαμφηλαὶ τῶν γαλῶν καὶ οὐ δύνανται φαγεῖν ἃ ἔχουσιν ἐκθετα κρέα.

Η ΤΥΡΟΦΑΓΟΣ

Η ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΤΥΡΙΝΗ

Τὴν τελευταίαν ἑσπέραν τῆς τυροφάγου συνερχόμενοι πάλιν οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς ἄπτονται δαιτὸς ἀθώας, ἣν χάρις ἀθρὰ περιχρίει, ἀνθοσμίας ἡδὺς ἱλαρύνει, ᾄσμα καὶ χορὸς εὐπρεπῆς ὠραίζει. Ὁ δὲ ὅμως ἔχει περιπλέον ἢ ἑσπέρα αὕτη ἐστὶ τὸ ἐξῆς.

Ἐν τῇ δαιτὶ οὐ μόνον περὶ τὸ τρῶγειν περιορίζονται, ἀλλὰ καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν ὑπεξαίρεσιν **μακαρουνίων** αἱ νεαραὶ νηρηίδες, ὧν εἴ τις ἐπιτύχοι, φυλάττει κειμήλιον ὥς ἐν αὐτῇ, καὶ ὅταν ἐπανέλθῃ οἴκαδε καὶ κλιθῇ πρὸς ὕπνον τίθῃσιν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτῆς.

Οὕτως ἐὰν ἴδῃ καθ' ὕπνον ὅτι δίδωσιν εἰς αὐτὴν νέος ἢ νεᾶνις ὕδωρ ἐν κρατῇ· στερρῶ, λήψεται ἀνδρα νέον ἄγαμον· ἂν ὅμως ἢ ἄρρωτῶς ὁ κρατὴρ, χῆρον, εἰ δέ που ἔχει καὶ κηλιδά τινα, ἄτιμον ἐστὶ τὸ δίδον πρόσωπον.

Ο ΛΑΖΑΡΟΣ

Τῶν βαίων τὴν προτεραίαν χαιρετίζουσαι αἱ νεάνιδες ἐνὸς ἐκάστου τὴν ἐστίαν λέγουσι τὸν Λάζαρον μετὰ χάριτος ἀρρήτου. Ἐν τισὶ μάλιστα πληθυσμοῖς ἀλθανογλώσσοις αἱ λέγουσαι τὸν Λάζαρον φέρουσιν ἐν χερσὶ καὶ ἀνδρείκελον φιλοκάλως ἐστολισμένον¹.

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς περιφερόμενοι οἱ παῖδες

¹ Ἰδε τὸν Λάζαρον ἐν τῇ Δημ.σ. Ἀνθολογία σελ. 11-13 καὶ ἐν τῇ Ἐπιδορπίῳ σελ. 13.

ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν λέγουσι τοῦ **Χριστοῦ τὰ πάθη** περίλυποι καὶ σιγηλοί ¹.

Τὸ σάββατον αἱ οἰκοδόεσποιναὶ βάπτουσι βαφῇ πορφυρᾷ πλῆθος ψῶν, ζυμοῦσι δὲ καὶ κολλύρας οὐχὶ ὀλίγας.

Καὶ τὰ μὲν ψὰ καταναλίσκουσιν οὕτως.

Τὸ πάσχα καὶ καθ' ὅλον τὸ ἀκόλουθον ἑορτολόγιον, ὅταν ἐτοιμάζεται ἡ τράπεζα καὶ τίθενται ἐπ' αὐτῆς αἱ ἀναγκαῖαι κολλύραι, ὁ ζωμὸς ὁ κλεινός, ὁ ἀμνὸς ὁ ὀπτός, ὅστις ἐστὶν ἡ πρωτίστη φροντίς ὅλων τῶν χριστιανῶν, ἡ φυλλὶς ἡ καλὴ καὶ τὰ ψὰ τὰ κόκκινα, κάθηνται περὶ αὐτὴν ὅλ' εὐσταλεῖς, ὅλ' εὐθυμοὶ καὶ λαμβάνουσιν ἀνὰ ἓν ἕκαστος ψὸν καὶ λέγουσιν ὁ μὲν **Χριστὸς ἀνέστη**, ὁ δὲ **ἀληθῶς ἀνέστη** καὶ συγκρούουσι ταῦτ' ἀλλήλοις· εἴτ' ἄρχονται τρώγειν τε καὶ πίνειν, λέγειν τε καὶ ψάλλειν τὸ Χριστὸς ἀνέστη καὶ ἄλλα πολλὰ κατόπιν ᾠσματα τὸ χαρμόσυνον τῆς ἡμέρας ἐρμηνεύοντα.

Τὰς δὲ κολλύρας ὧδὲ πως·

Ἐκ τούτων ἐσθίουσι μὲν, στέλλουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀναδεξίμαίους αὐτῶν. Οὐ μὴν ἄλλα φυλάττουσι καὶ μίαν μεχοὶ τῆς τελευταίας ἑσπέρας Ἀπριλίου, καθ' ἣν τίθενται ταύτην ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον αὐτῶν καὶ ἐγείρονται νύκτωρ, κόπτουσι καὶ λαμβάνουσιν ἕκαστος ἀνὰ μίαν ἔνθεσιν.

Καὶ ποιοῦσι τοῦτο νύκτα ἵνα μὴ κατόπιν ἀκούσωσι, τῆς ἡοῦς ὑποφωσκούσης, ὅνου βόαμα ἢ κόκκυγος ψόδῃν· διότι, ἂν ἀκούσωσι πρὶν ἢ λάθωσι τὴν ἔνθεσιν, οὐκ ἔστι καλόν, ἂν δὲ μετ' αὐτήν, οὐκ ἔστι τίς. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀνάστασιν ὡς ἑξῆς.

Ὅτε ὁ ἱερεὺς ἄρχεται λέγων **Δεῦτε λάβετε φῶς**, αὐτίκα

¹ Ἴδε τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη ἐν τῇ Δημ. Ἀνθολογίᾳ σελ. 14 καὶ ἐν τῷ Ἐπιδιορπίῳ σελ. 15-18.

Αἱ δέσποιναί, εἰς ὧν τὴν οἰκίαν λέγουσιν αὐτά τε καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν τὰ παιδιά, διδῶσι τοῖς τοῖς ἢ ψὰ ἢ ὀβολὸν ἢ διώβολον.

² Οὕτως ἔδοξε τῇ πρώτῃ τοῦ Μαΐου ἡοῖ λέγει τὸ κρατοῦν παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθιμον.

λαμβάνουσι καὶ ἀνάπτουσι τὰς ἑαυτῶν λαμπάδας, ἅς ὅτε μὲν ὑψοῦσι τρίς, ὅτε λέγεται τὸ Χριστὸς ἀνέστη τρίς, ὅτε δὲ σθενύουσιν, ἄλλοτε δ' ἀνάπτουσι. Μετὰ δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξερχόμενοι τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἔχουσιν ἄλλοι μὲν ἡμμένας, ἄλλοι δ' ἐσβεσμένας αὐτάς.

Ἐκ τούτων νέοι τινὲς εὐστροφοὶ καὶ ζωηροὶ χωροῦσι πρὸς ἡτοιμασμένην αὐτόσε στιβάδα ξύλων καὶ βάλλουσι πῦρ, οὗτινος ἐκρηγνυμένου εἰς ἐρίθρομα κύματα φλογός, ἀγάλλονται βλέποντες οἱ πάντες ἐν χαρᾷ, μεθ' ὅπερ ἄπτουσι καὶ ὅσοι ἔχουσιν ἐσβεσμένα τὰ φῶτα αὐτῶν καὶ ἀπέρχεται ἕκαστος οἴκαδε, ἐν ᾧ ἐὰν εὐρωσιν εἴτε ἄνθρακας ἐμπύρους εἴτε λύχνον καιόμενον σθεννύουσι καὶ ἀνάπτουσι νέον πῦρ, ἐὰν δὲ τούναντίον, αὐτὸ τοῦτο γίνεται πάλιν, ὁ ἅγιον καὶ ἱερὸν πῦρ¹.

Τὰ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν, ἣν περ λέγουσιν **Ἀγάπην**² οὕτως.

Τότε βάλλουσιν ὅλοι τὰ εὐμορφότατα φορέματα καὶ τὰ κράτιστα κοσμήματα αἱ δέσπονται καὶ αἱ δέσποινίδες, ὧν τινων ἐν τῷ πρώτῳ τὸ ἀκτινοβολοῦν τε καὶ λαμπρὸν ἐπιχαρίτως ὀχρεύουσιν ἢ ὁ ἀργυρεὺς ὄρμος. Οὕτω δὲ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἀνάστασιν ὅλοι λευχείμονες, ὅλοι περιχαρεῖς, ὅλοι παῖδοι.

Μετὰ ταῦτα δ' ἐκβαίνοντες ἐκ τοῦ ἔδους ἄρχονται τοῦ χοροῦ καὶ χορεύουσι καὶ τραγῳδοῦσι περιπαθέστατα. Ἄλλο ἰδεῖν καὶ ἄλλο ἀκοῦσαι.

Ψυχὴ μου! νομίζει τις ὅτι βλέπει πρὸ αὐτοῦ κόσμον ἄλλον, κόσμον ἑκτακτον, κόσμον ἀγγέλων λευκοπτέρων πυρπολούντων μολπαῖς. Ὡς ἡδὺ τὸ βλέπειν ἔστιν ὅτε τοιοῦτον κόσμον, κόσμον ταπεινοῦντα πᾶσαν ὑπεροψίαν ἀνθρωπίνην.

Ἔστω.

Ἐπανελθωμεν εἰς τὸν ὄρμον.

¹ Ὅμοιον περίπου πρὸς τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Ἑστίας, ἐξ οὗ ἐλάμβανον οἱ ἄποικοι καὶ ἀνῆπτον ἐν τῷ νεοκτίστῳ αὐτῶν Πρυτανείῳ.

² Λέγουσιν ἀγάπην, διότι μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἀσπάζονται ἀλλήλους ἅπαντες ἐχθροὶ τε καὶ φίλοι καὶ λέγουσιν ἀσπαζόμενοι Χριστὸς ἀνέστη ἀληθῶς ἀνέστη ὁ Κύριος ζῇ καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τοιοῦτον ὄρμον ἐφόρουν καὶ αἱ καλλιπάρειοι τῶν ἡρωικῶν χρό-
νων γυναῖκες, ἡ Ἑλένη λόγου χάριν, ἡ Ἐριφύλη, περὶ οὗ εἶπεν
ὁ ποιητής :

« Ἥλυθ' ἀνὴρ πολυΐδρις ἐμοῦ πρὸς δώματα πατρὸς
» Χρύσειον ὄρμον ἔχων, μετὰ δ' ἡλέκτροισιν ἔερτο,
καὶ
» Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε
» Χρύσειον ἡλέκτροισιν ἐρμένον ἡέλιον ὥς.

Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσίοδος :

» Ἀμφὶ δέ οἱ Χάριτες θεαὶ καὶ πότνια Πειθῶ
» Ὅρμους χρυσεῖους ἔθεσαν χροῖ'. . . . .

Ἄμα τε καὶ Πίνδαρος :

» Κλεωναίου τ' ἀπ' ἀγῶ=
» νος ὄρμον στεφάνων».

Ἔστω καὶ τοῦτο.

Εἰπώμεν ἤδη τινα καὶ περὶ τοῦ χοροῦ τοῦ ἐγχωρίου.
Παλαιότατος ὁ χορὸς ὁ ἐγχωρίος αὐτὸς οὗτος ἦν οὐχ ἴδιον ἐν
τῷ ἡρωικῷ αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἑπειτα, ἦν, ἐστὶ καὶ ἔσται ὁ
χορὸς οὗτος ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν Ὀλύμπιοι καὶ Ταύγετοι. Καὶ
διατί ὅχι; Τίς ἄλλος ἐκτὸς αὐτοῦ πλέον σεμνός, πλέον ἠθικός,
πλέον χουσοῦς χορὸς; Οὐδεὶς, οὐδαμοῦ.

Χορὸς, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἐτίμησεν¹, ὃν χιλιετηρίδες ἐλάτρευ-
σαν, αἰῶνες ἐστεφάνωσαν, ἀλλ' ὃν δυστυχῶς ἤρξατο περιφρονεῖν
τὸ παράφορον τοῦ νέου Κεκροπίδου φρόνημα, τὸ φοβερώτατον τοῦ

¹ « Μέσσοισιν δ' ὠρχεῖτο πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
λέγει που ὁ Εὐμήλος ἢ ὁ Ἀρκτίνος.

Λέγει δὲ καὶ ὁ ποιητής :

» Ἐνθα μὲν ἱήθεις καὶ παρθένοι ἀλφεισίβοιαι
» Ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χειρὶς ἔχοντες.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν :

» Ἐπειδὴ σπονδαὶ ἐγένοντο καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέστησαν πρῶτοι Θοῤ᾽κες
» καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν ὅπλοις καὶ ἤλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως
» καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο κτλ.».

νεαροῦ Κλέωνος ὕλαγμα προτιμῶν τὰ ἀλλότρια καὶ παραβλέπον
τὰ πάτρια, λακτίζον δ' ἀπηνῶς.

Ἔστωσαν καὶ ταῦτα.

Ἐκ τούτων λοιπὸν δῆλον ὅτι πᾶν τὸ σφζόμενον παρὰ τῷ λαφῷ
τῆς Ἑλλάδος ἔλκει τὴν καταγωγὴν ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων καὶ
ὁ Ἕλλην ἐστὶν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἦν καὶ τότε, καὶ βοάτωσαν
ὅσον θέλουσιν οἱ Φαλμεράυερ.

ΜΥΘΟΙ

ΜΩΑΜΕΘ ΚΑΙ ΙΗΣΟΥΣ

Μουσουλμᾶνος ὑπέρφρων ἔγραψε ποτὲ εἰκόνα τινά, ἥς ἄνωθι
μὲν ἔθεσε τὸν Μωάμεθ φέροντα σοβαρὰν καὶ περίθλαπτον περιθω-
λὴν, κατω δὲ τὸν Ἰησοῦν οὐλόγυμνον ταύτῃ τ' ἔχοντα κρεάδιον
καὶ τρώγοντα, ἐκείνη τε τὸν κύκνον αὐτοῦ βαστάζοντα.

Οὕτως οὖν προσεκάλεσε παρακλητικῶς ἡμέραν τινά εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ θύτην τινά ὀρθόδοξον, πρὸς ὃν τὴν εἰκόνα δεικνύων
ὕμνει τὸν Μωάμεθ, ἔσκωπτε τὸν Ἰησοῦν.

Ὁ θύτης εὖ καὶ καλῶς ἐπισκοπήσας εἶπεν οὐχ ὀρᾶς; Ἐζήτησε
καὶ ὁ Μωάμεθ παρὰ τοῦ Χριστοῦ κρέας, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἰδοὺ
τὸν κύκνον μ' εἶπεν.

Οὕτως ἀκούσας ὁ Ὄσμανλῆς ἀπήλειψε τὸ γράμμ' αὐθωρεί.

ΙΕΡΟΣΥΛΙΑ

Λησταί τινες εἰσελθόντες ἐν τινι ναφῷ ἐσύλησαν ὅλα τὰ πολύ-
τιμα σκεύη αὐτοῦ· ἔμεινε δὲ μόνον ἔτι μία λυχνία ἀργυρᾶ, ἥτις
ἐκρέματο ὑπὲρ τὴν ἀγίαν τράπεζαν καὶ ἦν καὶ αὐτὴν ἠθελον συ-
λῆσαι, ἀλλ' ἐφοβούντο πατῆσ' ἐπὶ τῇ τραπέζῃ θεωροῦντες ἀμαρ-

τίαν τοῦτο. Ἐκεῖ τις εἶπεν ἐνὶ πάτει καὶ ἀνάθα καὶ μὴ φοβοῦ· οὐκ ἔστιν ἁμαρτία.

Τί λέγεις, ὑπέλαβεν οὗτος, οὐκ ἔστιν ἁμαρτία; ἁμαρτία καὶ μεγάλη μάλιστα τὸ πατῆσαι ἐπὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν.

ὦ, ἀντεῖπ' ἐκεῖνος, ἀδελφέ, καρδίαν καθαράν καὶ πάτει ὅπου θέλεις.

Ἐκ τούτου τὸ λεγόμενον :

Καρδιά καθαρά καὶ πάτει ὅπου θέλεις.

ΦΙΛΟΤΗΣ

Γυνή τις ἀγαπῶσα νέον τινὰ εὐκαιρίας ὥραν ὠνειρεύετο. Εἰπόντος οὖν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς αὐγὴν τινα ὅτι ἤξει τὴν δαίλῃν εἰς τὸν μύλον, αὐτίκ' ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν νέον καὶ παρήγγειλε πορευθῆναι τὸ ἐσπέρας. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ μὴ εὐρὼν πῆραν παρέμεινεν.

Ἀγνοῶν τοῦτο ὁ νεανίσκος ἀφίκετο πρὶν ἐσπέραν καὶ ἤρξατο κρούειν τὴν θύραν, ὅπερ ἀκούον τὸ γυναικίον ἔφασκεν :

Ἄνεμε βορρῆα καὶ νότα,

Τί συχνοκτυπᾷς τὴν πόρτα;

Ἄντρας μου σαχκὶ δὲν ἡῦρε

Καὶ 'ς τὸ μύλο δὲν ἐπῆγε.

ΑΝΗΡ ΚΑΙ ΓΥΝΗ ΧΗΡΑ

Βαίνων ποτέ τις ἐξ Ἀθηναίων εἰς Κηφισίαν ἀπήντησεν ἐκεῖ που πλησίον γνωστὴν τινὰ πῶς αὐτῷ χήραν, ἣ εἶπε χαιρετίσας ὥρα καλή.

Καλῶς ἤλθες, ἔφησ' αὕτη. Τί νέα ἐξ Ἀθηναίων;

Σπουδαῖα, εἶπ' ἐκεῖνος.

Ἐδημοσιεύθη διάταγμα, καθ' ὃ οἷα δὴ γυνὴ ἔχει μικρὸν στόμα λήψεται δύο ἄνδρας.

Βῆ συμπτύσσουσα καὶ συστέλλουσα τὰ χεῖλη αὕτη.

Οἷα δὴ μέγαν λήψεται τρεῖς.
Μπάα ἀνοίγουσα τὸ στόμα αὐτῆς ὁσίως.

ΕΙΣ ΚΑΙ ΣΙΚΥΣ

Σίκυν τις ἐκκαθάρας ἔρριψε τὰ καθάρματα καὶ οὖρῃσεν ἐπ' αὐ-
τοῖς. Εἴτ' ἀποφαγὼν τοῦτον ἐτράπετο πρὸς ἐκεῖνα καὶ ἤρξατο
διερευνᾶν τρώγειν τε καὶ λέγειν ἅμα τοῦτ' οὐκ ἔστι κατουρημέ-
νον, κεῖν' οὐκ ἔστι, τᾶλλο δ' οὔ. Αἶ κατουρημένα καὶ ἀκατούρητα.

Ἐντεῦθεν τὸ λεγόμενον:

Κατουρημένα καὶ ἀκατούρητα.

ΖΕΥΓΗΛΑΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΑ

Ζευγηλάτης ἀγαθὸς ὠδήγει μίαν πρωίαν ἵππον τε καὶ βόας
ἐπ' ἀρούρας εὐρείας. Ἀποκαμῶν δὲ πεζὸς ἐλαύνων συνέλαβε τὸν
ἵππον καὶ προσεπάθει πηδῆσ' ἐπ' αὐτοῦ, μὴ δυνάμενός ὄμως ἔλεγε
βοῆσαι, Παναγία μου, καὶ λεγὼν ἐπὶ ἤδησεν, ἀλλ' εἰς τὸ ἄλλο μέρος
εὐρέθη περηνῆς εἰπὼν : Αἶ πάμπαν πάλιν ἐδοθήσας.

ΔΟΞΑΣΙΑΙ

Δοξάζουσί τινες ὅτι ὁ θεὸς ἦν ποτε τόσον πλησίον τῆς γῆς,
ὥστε ἔλειχον αὐτὸν οἱ βόες. Ἀκολούθως ὅμως ὑψώθη ὡς ἐξῆς.

Εἶπεν αὐτῷ μίαν ἡμέραν ἡ θάλασσα :

Δὸς μοι βῆθος, δοῦναι σ' ὕψος.

Εὐθὺς οὗτος ἔδωκε τὸ βῆθος, ἐκείνη τὸ ὕψος.

Σημειωτέον ὅτι θεὸν καλοῦσιν οἱ λαϊκοὶ τὸν οὐρανόν, ὅπως οἱ
Πέρσαι ποτὲ καθ' Ἡρόδοτον.

"Οτι ὅτε ὁ θεὸς ἐποίει τὸν κόσμον ἡ μέλισσα ἐζήτησεν ἵνα πᾶν τὸ πληττόμενον ὑπ' αὐτῆς ἀποθνήσκῃ, ὁ δὲ θεὸς εἶπε σὲ κάλιον, καὶ οὕτως αὕτη πληττουσα καταλείπει τὸ κέντρον καὶ ἀπέρχεται αὐθωρεί.

"Οτι οἶδασιν ἔνιοι τὸ ἀποσοβεῖν τὰ νέφη καὶ τὴν χάλαζαν κατὰ τὰς ἀλωὰς ὧδέ πως.

Οὗτοι μὲν τιθέασι παρὰ τὸν ἀλωόμενον σῆτον τρίποδ' ἀνάποδα καὶ οὕτως ἀποσοβοῦσι τὰ αὐτόσ' ἐπιφανέντα νέφη ἢ τὴν χάλαζαν, ἐκεῖνοι δὲ τίθενται τῇ ἑαυτῶν ζώνῃ φάσγανον μελάνδετον, οὗ τινος ἐχόμενοι περιφέρονται περὶ τὴν ἄλω καὶ πηγνύουσ' εἰς τὴν γῆν, διαβλέπουσι βλοσυροὶ καὶ λάβροι τὰ νέφ' ἢ τὴν χάλαζαν καὶ λέγουσι τὸ Πάτερ ἡμῶν, οὕτω δὲ καὶ οὗτοι διασκεδάζουσι ταῦτα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι, ἂν θέλωσι βραγὴν, λέγουσι τὸ Πάτερ ἡμῶν ἀντιστρόφως ἀρχόμενοι **ἀπὸ τοῦ πονηροῦ**, καὶ οὕτως ὕει.

Τοῦτ' αὐτὸ συνέβαινε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

Οὕτω καὶ τότε οἱ ἐν Κλεωναῖς ἱερεῖς ἀπεμάχρυνον τὰ νέφη καὶ τὴν χάλαζαν μαγγάνῳ τε καὶ μαγείᾳ, ἐξ οὗ καὶ χαλαζοφύλακες ἐλέγοντο.

"Οτι ἴσασι τινα γραῖδια καὶ καταβιβάζουσι τὴν νύκτα τὴν σελήνην μαγείᾳ τε καὶ μαγγάνῳ καὶ ὅταν καταβαίνει βοῖζει καὶ σεῖεται ἐκεῖσε ὅλος ὁ τόπος.

Ὅμοιόν τι ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Πλάτῳ λέγοντι :

«Τοῦθ' ὅρα εἰ σοὶ λυσιτελεῖ καὶ ἐμοί, ὅπως μὴ, ὦ δαιμόνιε, πεισόμεθα ὅπερ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας, τὰς Θετταλίδας».

Καὶ παρ' Ἀριστοφάνει εἰπόντι :

«Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν,
»καθέλομαι νύκτωρ τὴν σελήνην».

"Οτι ὁ παλῖουρος ἔχει τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀποτρέπειν πᾶν κακὸν ἐναέριον διὸ ῥάπτουσι τοῦτον θυλακίσκῳ καὶ κρεμῶσιν εἰς τὸν λαίμονα τῶν παιδίων ἵνα φυλάσσῃ ταῦτα ἀπὸ τοιούτου κακοῦ.

Τοιούτόν τι ἀναγινώσκεται καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος ἔχον οὕτως.

«Ὡς ἔστι παρά σφισι δύναμις ἐκ θεῶν ποριζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπω-
δαῖς, καὶ ἐπαγωγαῖς τισι καὶ καταδέσμοις τοὺς θεοὺς πείθουσί σφισιν
»ὑπηρετεῖν κλπ.».

Ὅτι βλέπουσιν ἔνιοι τὴν νύκτα φαντάσματα, λαγωνικά λόγου
χάριν, τὸν διάβολον καὶ ἄλλα. Τοιαῦτα μάλιστα λέγουσί τινες
ὅτι βλέπει πολλάκις ὁ ἐν τῇ κλεισσωρείᾳ τοῦ Ἀγιονομίου πο-
ρευόμενος, ἐν ἣ ὧδε μὲν ἀκούει φωνάζον τὸ αἶμα τοῦ αὐτόθι τα-
φέντος ἐκτενοῦς ἐσμοῦ τοῦ Δραμάλεως, ἐκεῖ δὲ βλέπει λαγωνικὸν
κατάλευκον προκύπτον ἐκ τοῦ ζόφου, κύκλῳ δὲ τὸν διάβολον δί-
κην ἀσκοῦ καταξήρου κροτοῦντα καὶ στρεφόμενον περὶ αὐτόν, καὶ
πλεῖστα ἄλλα.

Ὅμοιόν τι σχεδὸν ἀπαντᾷ καὶ παρά Πausανίᾳ λέγοντι :

«Ἐνταῦθα ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ἵππων χρεμετίζοντων καὶ ἀνδρῶν μαχό-
μενων ἔστιν αἰσθῆσθαι».

Ὅτι ὅταν κύων τις ὠρύεται νύκτωρ, ὁσφραίνεται ἀπευκταίου
τινός.

Τοιούτόν τι εὑρηται καὶ παρά Pausanίᾳ εἰπόντι :

«Τρίτον δὲ ἄλλο συνέβη σφίσιν. Οἱ κύνες συνιόντες εἰς τὸ αὐτὸ ἀνὰ
»πᾶσαν νύκτα ὠρύοντο κτλ.¹».

Ὅτι οἱ κατὰ τὸ θέρος ἀλωρούμενοι στρόβιλοι εἰσὶν αἱ ψυχαὶ
τῶν ἀπελθόντων, αἱ ἐλίσσόμεναι ἀέρι χορεύουσιν.

Αἱ ψυχαὶ αὗται λέγονται **ἀπόξοι, ξωτικά, ἀπαέρες.**

Ὅ ἐστιν ἐπὶ ἀέρας ὀχούμεναι καὶ ἀλλόμεν' ἔστιν ὅτε.

Ἐντεῦθεν καὶ τὸ λεγόμενον **ἐλαθ' ἀπόξω**, τουτέστιν ἔπαθέ
τι ἔξωθεν ὑπὸ τῶν ἐξωτικῶν τυπείς.

¹ Ἴδε Ἐπιδορκίου μου τόμον Α', μέρος Β', σελ. 83.

"Οτι ὅταν θύελλαι καὶ καταιγίδες ἐπιφαίνωντ' ἄφνω καὶ ἄρχωνται στροβιλιζουσαι τὰ πάντα, μαίνεται που γῆς ἐρίβρομος Ἄρης.

"Οτι εἴ τις εὖροι τρίφυλλον πόαν δύο μόνον ἔχουσαν φύλλα ἐλκύει πρὸς ἑαυτὸν πᾶν ὄψιμον ὃν κεντώμενον δι' αὐτῆς¹.

"Οτι ὁ κλέψας ὅ,τι δῆποτε πρᾶγμα καὶ μὴ ἐπιστρέψας, ὅταν πηλὴν κρεμασθήσεται εἰς τὸν λαίμονα αὐτοῦ τὸ πολυποδῆριον².

"Ομοίον τι σχεδὸν ἅπαντᾶ καὶ παρὰ Πινδάρῳ κιθαρωδοῦντι :

« Ἀμφὶ δ' ἀνθρώ-
» πων φρεσὶν ἀμπλακίαι
» ἀναρίθμητοι κρέμονται ».

ΑΓΕΛΑΣΤΑ

Ἦοὺς ἐρύθημ' ἀνθρώπου.

Ποῦ βαίνεις, ὦ ταλαίπωρε, ποῦ τρέχεις ἀνθρωπίνως;

Οὐκ εἰς ἐκεῖνος ὅς ἦν χθὲς οὐδ' ἔχεις ὁ χθὲς εἶχες·

Ἀπῆλθον ἅπαντα βαβαί! καὶ ἤδη τε καὶ κάλλος,

Ἀπῆλθον πλούτη, γέλια, συμπλέγματ', εἰλαπίναι

Καὶ νῦν εἰ φάσμα τι γυμνόν, σκιά τις ἀπαισία

Καὶ μετ' ὀλίγον ἔσει χοῦς, ἔσει σποδὸς ὀλίγη.

Ἰαλέμων ὀλόμαυρον ρεῖθρον

Βλέπε κύκλω σου ῥέον πικρὸν

Καὶ τοῦ ἄδου τὸ πέλωρον κλεῖθρον

Κλυθὶ κλάζον τὸ γκράγκ κρυερὸν.

¹ Ἰδε Ἐπιδорπίου μου τόμον Α', μέρος Β', σελ. 84-85.

² Πολυποδῆριον. Πολυποδῆριον καὶ πολυποδῆράκιον ἄλλοι λέγοντες ἐνοοῦσιν οὐχὶ τὸ πολυπόδιον, ἀλλ' ἐρπετόν τι πολὺπουν ἔλκον τὸ γένος ἐκ τῶν ὄφειων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000023311

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται Δραχμῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ